

Bir İmtihan Vesilesi: Rızık

Muhammed Fatih

11 Kas, 2019

<https://ilimvecihat.com>

بسم الله الرحمن الرحيم

Hamd âlemlerin Rabbi, sahibi, hâkimi olan Allah (azze ve celle)'ye, salât ve selam Efendimiz, önderimiz Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e, onun ehl-i beytine, ashabına ve kıyamet gününe kadar yolunu takip eden mü'minlere olsun. Bundan sonra;

Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: *"Kişinin mal ve şöhret hırsının dinine verdiği zarar, bir koyun sürüsüne salıverilmiş iki aç kurdun o sürüye verdiği zarardan daha büyüktür."*[\[1\]](#)

Tarih boyunca insanların rızık korkuları, mala-mülke karşı olan hırsları, Allah (azze ve celle)'den ve O'nun dininden yüz çevirmelerine, haramlara bulaşmalarına, faize girmelerine, küfür sözleri söyleyip küfür fiilleri işlemelerine sebep olmuştur. Bu ve buna benzer durumların insanların Allah'ın sıfatlarını bilmemelerinden, bundan gafil olmalarından, O'na karşı duydukları güvensizlik ve sû-i zandan kaynaklandığını müşahade etmişsindir.

İnsanların rızık konusundaki kaygı ve endişeleri malumdur. Kendilerine "Allah'a itaat edin, O'nun emirlerini yerine getirme ve nehyettiklerinden kaçınma noktasında taviz vermeyin, gevşeklik göstermeyin; işinizi bahane göstererek namazlarınızı aksatmayın, vaktinde kılın, bayanlarla tek başınıza bir mekânda bulunmaktan kaçının, iş icabı diyerek onlarla tokalaşmayın, şeriatın müsaade ettiği kadarını aşarak onlara bakmayın, müzik çalan yerlerde bulunmayın, Peygamberimizin emrine muhalefet ederek sakalınızı kesmeyin, bankalarda ve diğer haramların satıldığı yerlerde çalışmayın ve de haramların helalmiş gibi çok rahat bir şekilde işlenmesine sebep olan küfür kanunlarının korunmasını/emniyetini sağlayan işlerde asla çalışmayın..." diye nasihatle bulunsan, "Biz dediklerini uygularsak bizi işten atarlar, işsiz kalır veya maaşı az olan bir işimiz olur, çoluk çocuk aç kalırız, bize kim ekmek verir, hem çalışmak da ibadettir, biz de böyle ibadet ediyoruz" şeklinde karşılık verirler.

Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyuruyor: *"Âdemoğlunun altından iki vâdisi olsa, ister ki üçüncüsü olsun. Onun ağzını ancak toprak doyurur..."*[\[2\]](#)

Bil ki, insanların dünyaya bağlanmaları ve Allah (azze ve celle)'nin emirlerini yerine getirmeyip yasaklarından kaçınmamaları, -istediklerini yiyebilip içebilseler de, istediklerini giyebilseler de, istedikleri yerlerde oturabilseler de- yaşantılarının sıkıntılı ve dar geçmesini ve huzuru elde edememeyi beraberinde getirir. Çokça duyup karşılaştığımız bu hakikati Allah (azze ve

celle) şöyle belirtmiştir:

“Her kim Benim zikrimden (indirdiğim hükümlerden/emirlerimden ya da beni anmaktan) yüz çevirirse muhakkak ki onun için sıkıntılı/dar/çileli bir hayat vardır...” [3]

Nitekim Selef-i Salihîn'in hâline bakıldığında, onların Allah'ın emrine tam manasıyla teslim oldukları, O'na tevekkül ettikleri, O'na isyan etmeyip sabrettikleri ve Allah-u Teâlâ'nın da buna karşılık dünyada onlara izzeti, ikramı ve huzurlu yaşamı verdiği görülecektir.

Müslüman olarak elbette ki rızık talep etmekten vazgeçemeyiz. Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyuruyor: *“Kişiye, nafakasını sağlamakla mükellef olduğu kimseleri ihmal etmesi günah olarak yeter.” [4]*

Ancak dünyanın kalbimize sevgisini ve tutkusunu doldurmasından da çekinmeliyiz. Müslümanlardan istenen, dünyanın kalplerinde değil, sadece ellerinde olmasıdır.

Bu girişten sonra bazı başlıklar atıp birkaç yazı silsilesinde bunları izah etmeye çalışacağım inşaAllah:

- Rızık ile Muamele ve Dünyevileşme

- Rızık Artıran ve Engelleyen Etkenler

- Fakirlik İmtihanının Hikmeti ve Buna Sebep Olan Günahlar

1- Rızık ile Muamele ve Dünyevileşme

Şunu bil ki, kısa olan dünya hayatı insanlar için sürekli değişkendir. Bir gün lehine olur, başka bir gün aleyhine; gün gelir zengin, gün gelir fakir olursun. Gün gelir evinde neşe içinde olursun, gün gelir taziye kabul edersin.

Dünya hayatında bazen kolaylık bazen zorluk vardır. Bunu idrak edemezsen, kendini kadere ve kâinat kanunlarına karşı çıkmış bulursun.

Allah (celle ve âlâ) şöyle buyuruyor: *“İnsan var ya, Rabbi kendisini imtihan edip de ikramda bulunduğu ve bol nimet verdiği” der. Onu imtihan edip rızıkını daralttığına ise “Rabbim beni önemsemedi” der.” [5]*

Ali (radiyallahu anhu) şöyle demiştir: *“Ey dünya! Benden uzaklaş! Git başkasını aldat. Ben seni üç talakla (dönüşü olmayan bir şekilde) boşadım.*

Senin müddetin çok kısadır. Sana talip olmak hakirliktir.”

Ey kardeşim! Rızık; Allah-u Teâlâ'nın bütün canlılara yiyip içerek gıdalanmaları ve kendisiyle faydalanmaları için lütfettiği şeylerdir. Rızık, sadece çoluk çocuğa götürdüğümüz paradan, yiyecekten ve giyecekten ibaret değildir. Salih bir evlat, salih bir kadın, gören gözün, işiten kulağın... Bütün bunlar da rızık değil midir?

Ey kardeşim! Gelen rızka razı ol. Her şey Allah'ın takdiri iledir. Mülk O'na aittir. O her şeyi bilir, biz bilemeyiz. O hâlde O'nun takdirini beğenmeyip itiraz etsen elinden ne gelir/ne yapabilirsin ki? Allah-u Teâlâ'nın kaderine razı ol. Allah'ın sana verdiği rızık, sonsuz edep ve saygı ile kabul et. O'nun verdiklerine kanaat et. Böyle yaparsan nefsin mutmain olur, gönlün de sükûnet bulur. Eğer itiraz edersen günahattan başka bir şey elde edemez, üzüntünü artırırsın. Allah (celle ve âlâ) şöyle buyuruyor: *“Onun katında her şey (belli, sabit) bir miktar/ölçü iledir.”* ^[6] _

Üzülme! Takdir edilenden başkası asla gerçekleşmez. Kalemler kaldırılmış ve sahifeler kurumuştur. O hâlde “belki” “keşke” ve “şayet” kelimelerini telaffuz etme ve gönlünü ferah tut. Verilen rızık az bularak yüzünü ekşitme. Verilen rızık 'Rızıkım bu kadarmış' diyerek Allah'a hamd edip, zahirî ve batınî olarak teslim ol.

Kulun Allah'ın kâinatta taksim ettiği rızka razı olmaması, O'nun kaderini, meşietini töhmet altında bırakmak değil midir?

Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyuruyor: *“Razı olandan razı olunur.”* ^[7]

Gecikerek kaybettiğin ticari fırsatlara da üzülme. Zira her şey Allah'ın kazası ve kaderi iledir. Allah, sana verdiği rızık razı olduğun sürece senin yardımcın ve vekilindir.

Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Abdullah b. Mes'ûd (radiyallahu anhu)'ya şöyle demiştir:

“Ey İbn Mes'ûd! Üzüntün artmasın, takdir edilen gerçekleşecektir. Senin için taksim edilen rızıktan da endişe etme! Sen onu yiyeceksin.” ^[8]

Ey kardeşim! Rızık ile ecel insan yaratılmadan önce anne karnında belirlenmiştir. Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyuruyor: *“Biriniz rızıkından kaçsa bile ecelin onu yakaladığı gibi rızık da onu yakalar, bulur.”* ^[9] _

Ali (*radiyallahu anhu*) şöyle demiştir: “Oğlum! Unutma ki rızık ikidir. Birini sen ararsın, biri de seni arar. Eğer sen ona gitmezsen o sana gelir.”

Allah (*celle ve âlâ*) “Yeryüzünde yürüyen her canlının rızıkı yalnızca Allah'ın üzerindedir. Allah o canlının durduğu ve sonunda bırakılacağı yeri (yani hayat ve ölüm yerlerini) bilir. (Bunların) hepsi açık bir kitapta (*levh-i mahfuz*'da) dır.” [\[10\]](#) diyor.

Aklına, “neden kimileri fakir, kimileri zengin” diye gelebilir. Çünkü Allah (*celle ve âlâ*) şöyle buyuruyor: “Allah herkese istediği kadar rızık verseydi, yeryüzünde sadece azgınlık olurdu.”^[11] (Herkesin patron olduğunu düşünmen yeterlidir.) Allah'ın rızık dilediği gibi vermesi O'nun hikmeti dâhilindedir, dilediğini fakirlikle dilediğini de zenginlikle imtihan eder. Şüphesiz ki O Alîm'dir (her şeyi bilendir), Hakîm'dir. (her işinde bir hikmet olandır)

Allah (*celle ve âlâ*) şöyle buyuruyor: “Rabbinin rahmetini onlar mı paylaşıyorlar? Dünya hayatında onların maişetlerini (geçimliklerini) aralarında biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri (hizmet etmeleri) için kimini ötekine derecelerle üstün kıldık. Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri şeylerden daha hayırlıdır.”^[12]

Ey kardeşim! Bulunduğun duruma hamdet. Nimetleri küçük görüp nankörlük etme. Allah (*celle ve âlâ*) şöyle buyuruyor: “Allah'ın (size olan) nimetlerini saymaya kalksanız onu sayamazsınız. Şüphesiz ki Allah Ğafûr'dur (çokça bağışlayandır), Rahîm'dir. (çokça merhamet edendir).”^[13]

Ey kardeşim! Rızık elde etmek için bütün sebeplere sarıl, azim ve gayret sahibi ol. Tevekkül; acziyet ve tembellik içinde, salih amel etmeksizin, çalışmaktan yoksun bir şekilde Allah'tan bir şeyler beklemek değildir. Bu, O'na isyan edenlerin yoludur. Yapman gereken, bütün gücünle çalışıp çabalaman ve sonrada Allah'a karşı ümit var olup O'na hüsn-ü zan besleyerek O'na tevekkül etmendir.

Nitekim Peygamberimiz (*sallallahu aleyhi ve sellem*) vahiyle desteklenmesine, kaza ve kader hususunda tam bir güvene sahip olmasına rağmen bütün sebeplere sarılmıştı.

Meryem (*aleyhisselam*)'ı hatırla. Fakirlik ve zayıflığın şiddetini yaşıyordu. Allah (*celle ve âlâ*) ona rızıkını temin etmesi için hurma ağacını kendine doğru silkelemesini emretmişti:

“Hurma dalını kendine doğru silkele ki üzerine taze, olgun hurma dökülsün.”^[14] Allah (*celle ve âlâ*) dileyseydi ağaç sallanmadan da hurma düşerdi.

Helal kazanç elde etmek için çeşitli işlerde çalışmak ayıp değildir. Ayıp olan, tembelliktir, dilenmektir ve bir meslek edinmemektir.

Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyuruyor: “Kimse eliyle kazandığından daha hayırlı (temiz) bir şey yememiştir. Allah’ın peygamberi Davud (*aleyhisselam*) kendi el emeğini yerdi.”^[15]

Rızkını temin etmek için helal yollara sarılarak elinden geleni ortaya koyduğun hâlde rızkın mı daraltıldı! Allah (*celle celaluhu*)’nun “El-Alîm” ve “El-Habîr” olduğunu, yani sıkıntından haberdar olduğunu, O’nun “El-Kâbid” ve “El-Bâsıt” olduğunu yani rızkı dilediğine genişletip daralttığını, O’nun “El-Hakîm” olduğunu yani daraltmasının bir hikmeti olduğunu bilersen Rabbine hüsn-ü zan ile tevekkül edersin.

Ey kardeşim! Allah (*celle ve âlâ*) kullarının kendisinden bir şeyler istemelerini sever. Kendisinden istemeyip insanlardan isteyene ise gazap eder. İbn Mes’ûd (*radiyallahu anhu*) şöyle demiştir: “Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurdu: “Kim fakir düşer de bunu hemen halka intikal ettirirse (durumunu onlara açarak dilenmeye kalkarsa), onun fakirliğinin önüne geçilmez. Kim de fakir düşer de bunu Allah’a açarsa, Allah ona er ya da geç rızkıyla yardım eder.”^[16]

Allah’ım! Beni, benim için takdir ettiğin her şeye kanaatkâr kıl. Bana takdir ettiğin rızkı benim için mübarek kıl ki benim için geciktirdiğine “Keşke hemen olsaydı”, bana hemen vereceğine de “Keşke geciktirseydin” demeyeyim.

Ey kardeşim! Ölümünden çok korktuğumuz ve dünya hayatını çok sevdiğimiz için musibetleri gözümüzde çok büyütüyoruz. Dünya sevgisi bize öyle bir sirayet etmiş ki işlerimizi ona göre düzenler olmuşuz. Geçim sıkıntısından dolayı kendini helak etme!

Sakin kendini rahata alıştırma! Çünkü yakında zorlu bir yolculuk başlayacak.

Abdullah İbn-i Ömer (*radiyallahu anhu*) şöyle diyor: Allah Rasûlü (*sallallahu aleyhi ve sellem*) kolumdan tuttu ve “Dünyada bir garip veya bir yolcu gibi ol” buyurdular.

Ey kardeşim! Ölümsüz ve diri olan Allah’a güven. Endişelerini bir kenara bırak. Zira dünyada sana şimdiye kadar yetecek her şey nasıl ulaştıysa, yarınına da yetecek her şey vardır. Çalış ve dünyadan nasibini unutma. Dünya içinde çalışırken dünyevileşme!

Ey kardeşim! Allah’tan kork ve helal yollardan rızkını ara. Allah (*celle ve âlâ*)

şöyle buyuruyor: "...Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder. Ve ona beklemediği yerden rızık verir."^[17] "Ey insanlar! Allah'tan korkun ve helal yollardan rızık arayın! Kişi, yazılmış rızık -geç dahi olsa- gelmeden ölmeyecektir. Allah'tan korkun ve güzel bir şekilde isteyin! Helal olanı alın, haram olanı ise bırakın"^[18]

İhtiyaçların ve günümüzün ağır şartları seni rezalete ve hayâsızlığa sürüklemesin. Mü'min başkasını razı etmek ve gönlünü almak için Allah'ı kızdıracak işler yapmaz. İsteklerini Rabbine ilet. O sana yeter. O ki sana annenin çocuğuna olan merhametinden daha merhametlidir.

Unutma ki yaratılmış kullar senin rızıkına mani olamazlar.

Allah (celle ve âlâ) şöyle buyuruyor: "...Bilmelisiniz ki Allah'ı bırakıp da taptıklarınız size rızık veremezler. O hâlde rızık Allah katında arayın. O'na kulluk edin ve O'na şükredin. Ancak O'na döndürüleceksiniz."^[19]

İçinde bulunduğun sıkıntı, seni insanlara yaklaştırıp Allah'tan uzaklaştırmasın. Bu; ferasetsizliktir, dar bir bakıştır ve sonu hüsrandır.

Allah (celle ve âlâ) şöyle buyuruyor: "Hatırlayın ki Rabbiniz size 'Eğer şükrederseniz, elbette size (nimetimi) artıracam ve eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir!' diye bildirmişti. "Musa dedi ki: 'Eğer siz ve yeryüzünde olanların hepsi nankörlük etseniz, bilin ki Allah gerçekten zengindir, hamdedilmeye lâyıktır.'"^[20]

Ey kardeşim! Sana gelen rızık Rabbin tarafından istidrac olabileceğine dikkat et!

Rabbimiz günahkâr olanlara istidrac uygulayabilir. Yani onu tedricen, adım adım felakete yaklaştırabilir. Günahkâr kimse Allah'a her isyan ettiğinde, Allah da ona nimetini yeniler. O da kendisinin doğru yol üzere olduğunu zannederek günahında ısrarlı olmaya devam eder. Fakat aldanmıştır. Sonra hiç ummadığı öyle bir an gelir ki Allah (celle ve âlâ) ondan acı bir intikam alır. İşte bu Allah katından gelen bir istidracın ta kendisidir!

Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem): "Bir kul Allah'a isyan etmeye devam ettiği halde Allah hala ona sevdiği dünyalık şeyleri veriyor ise, bu ancak Allah tarafından o kul için bir istidractır."^[21] buyurdu ve: " Kendilerine yapılan uyarıları unuttuklarında, (indirmiş olduğumuz sıkıntı ve musibetleri kaldırıp) üzerlerine her şeyin kapılarını açtık"^[22] ayetini okudu.

Allah (celle ve âlâ) ayetin devamında şöyle buyuruyor:

“... Nihayet kendilerine verilenler yüzünden şımardıkları zaman onları ansızın yakaladık, birdenbire onlar bütün ümitlerini yitirdiler.”^[23] —

Başka bir ayette ise şöyle buyurulmaktadır:

“Onların malları ve çocukları seni imrendirmesin. Çünkü Allah, bunlarla ancak dünyada onların azaplarını çoğaltmayı ve onların kâfir olarak canlarının güçlüğüle çıkmasını istiyor.”^[24] —

Bize bir rızık geldiğinde hâlâ masiyet üzere isek bu istidractır.

Allah sana rızık verdiğinde, 'Rabbim bu rızkın devamında benden ne talep ediyor?' diye tefekkür etmelisin. Çünkü Allah'ın kişiye verdiği her rızkın peşinde mutlaka bir hesap bulunmaktadır.

Unutma ki: 'Sahip olduğun rızık hakikatte senin değildir. Ama senin olmasını istiyorsan sana verileni hayır yolda elinden çıkart ki sana sevap olarak dönsün.

Ey kardeşim! Bolluk ve genişlik zamanında Allah'ı unutma ki, darlık ve sıkıntı anında da O seni unutmasın.

“De ki: Ey mülkün gerçek sahibi olan Allah'ım! Sen mülkü dilediğine verirsin ve mülkü dilediğinden geri alırsın...”^[25] —

Allah (celle ve âlâ) şöyle buyuruyor: *“Bilin ki dünya hayatı ancak bir oyun, eğlence, bir süs, aranızda bir övünme ve daha çok mal ve evlat sahibi olma isteğinden ibarettir. Tıpkı bir yağmur gibidir ki, bitirdiği, ziraatçıların hoşuna gider. Sonra kurur da sen onun sapsarı olduğunu görürsün; sonra da çerçöp olur. Ahirette ise çetin bir azap vardır. Yine orada Allah'ın mağfireti ve rızası vardır. Dünya hayatı aldatıcı bir geçimlikten başka bir şey değildir.”^[26]*

Ey kardeşim! Ömrümüzü rızık yollarında tüketmeye gelmedik, gayemiz bu olmamalı. Endişen, dünya ve ahiretinde seni mutlu kılacak ve Rabbini razı edecek şeyler üzerinde olsun.

Allah (azze ve celle) şöyle buyuruyor: *“Ben, cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım. Ben onlardan rızık istemiyorum. Beni doyurmalarını da istemiyorum. Şüphesiz rızık veren, güç ve kuvvet sahibi olan ancak Allah'tır.”^[27]*

Bil ki şu fani dünyada rızkın garanti altındadır ve ecelin belirlenmiştir. Kâinat lisan-ı hâli ile “ben sana hizmet etmek için yaratıldım, rahat ol!” diyor. Onun

için fakirlikten, rızkının kesilmesinden, dünyevi menfaatleri kaybetmekten korkma. Çünkü senin için ne kadar rızık takdir edilmişse sadece o kadarını ölmeden muhakkak elde edeceksin.

Allah (azze ve celle) şöyle buyuruyor: “Şeytan sizi fakirlikle korkutur ve size hayâsızlıkları/çirkinlikleri emreder. Allah ise size kendisinden bir bağışlanma ve lütuf vaat eder. Allah Vâsi'dir, Alîm'dir.”[28]

Ey kardeşim! Belki de işlenen çoğu günahın temelinde “Rızık endişesi” “Rızık bolluğu” ya da “Rızık daralması” vardır. Rızkını arttırmak isteyen insanların faiz, hırsızlık, dolandırıcılık, gasp, iddia ve ganyan bayileri, cazip kredi imkânları vb. gibi günahları işledikleri ve yine İslam Dini'ne ve hükümlerine bağlanıldığı takdirde rızkının daralacağı inancında olan insanların çoğunlukta olduğu bir toplumda yaşıyoruz. İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn.

Ey kardeşim! “Kimler zengin olur?” diyorsan; Allah'ın belirlediği kişiler zengin olur. Zengin olmak için illa da Müslüman olunması, zengin bir aileye mensup olunması, zenginlik için çokça dualar edilmesi gerekmiyor. Bunlar sadece zengin olmaya vesile olabilir. Allah (azze ve celle) şöyle buyurmuştur:

“Allah dilediğine rızkını bollaştırır da daraltır da...”[29]

“...Allah dilediğine hesapsız rızık verir.”[30]

Ey kardeşim! Rızkının artmasını ve zengin olmayı istiyorsan şu soruyu kendine sormalısın: Niçin zengin olmak istiyorum? Zevklerimi tatmin edeceğim rahat bir yaşam için mi? Zenginlere özendiğim için mi? Kibirlenmek için mi? Yoksa; borçlarımı ödemek ve zengin olmayı cennete girmeye bir vesile yapmak için mi?

Bu ve benzeri sorulara cevap bulabilmek için dünya hayatına bakış açını netleştirmelisin. Hem dünyanın zevklerini tadayım hem de ahiretimi unutmayayım diyen bir insan ahiretini üzmüş olur. Çünkü dünya ve ahiret zıt kutuplardır. Hangisine yaklaşırsan diğerinden uzaklaşmış olursun. Dünya hayatına karşı imanî bir bakış açısını yakalayamayan insana şeytan, “Çalışmak da bir ibadettir.” dedirterek sürekli çalışmasını ve böylece din ile ve ahiret ile bağlarının kopmasını sağlar.

Ey kardeşim! Zenginlikle tanışan bir insan ömür boyu zenginliğini korumak ve daha da zenginleşmek için çalışır durur. Gün gelir servetine güveni artar ve bir gün fakirleşeceği aklına gelmez. Zenginliğin de bir sınav olduğu ve tekrar fakir bir konuma gelebileceğini asla aklından çıkarma. “Andolsun ki sizi biraz korku ve açlık; mallardan, canlardan ve ürünlerden biraz azaltma (fakirlik) ile

deneriz. (Ey Peygamber!) Sabredenleri müjdele!"[31]

Ey kardeşim! Rızık imtihanında başarılı olursan gelecek kaygısı yaşamaz, kanaatkâr olur, onurlu olur, haramlara bulaşmazsın ve diğer ibadetleri yapman kolaylaşır. Allah (*azze ve celle*) ve Peygamberimiz (*sallallahu aleyhi ve sellem*) seni, geçimini sağlama ve rızkını bereketlendirme hususunda karanlıkta ve ne yapacağını bilmez şaşkın bir hâlde bırakmamıştır. Bilakis rızkın sebepleri beyan edilmiştir. Bunları anlayıp kavradığında, güzel şekilde kullandığında ve bunlara tutunduğunda her canlıyı rızıklandıran Yüce Allah (*celle celaluhu*) sana rızık yollarını dört bir yandan açacak, etrafını rızık kapılarıyla kuşatacaktır. Üzerine gökten ve yerden bereket yağdıracaktır.

1- Takva

Takva; nefsi, haramlardan kaçınmak suretiyle günahlardan korunmaktır. Bazı mubahları terk etmekle tamam olur. Yani kişinin Allah'ın haram kıldığı şeylere düşebilirim korkusuyla kendisinin işlemediği şeyleri şüpheden dolayı terk etmesidir.

Takva; küfür ve şirkten, ateşe düşmekten kaçır gibi kaçmaktır.

Takva; Allah'a karşı yapılan isyandan O'nun itaatine sığınmaktır. O'nun gazabından ve azabından O'nun rızasına ve rahmetine sığınmaktır.

Ali (*radiyallahu anhu*)'ya "Takva nedir?" diye sormuşlar. Cevaben şöyle demiş: "Takva; az ile iktifa etmek, Allah'tan korkup ölüme hazırlanmak ve Kur'an'la amel etmektir."

Ömer (*radiyallahu anhu*) bir gün Übey bin Kâ'b (*radiyallahu anhu*)'ya takvanın ne olduğunu sorar. Übey (*radiyallahu anhu*) da ona, "Sen hiç dikenli bir yolda yürüdün mü ey Ömer?" der.

Ömer (*radiyallahu anhu*) "Evet, yürüdüm." karşılığını verince bu sefer:

"Peki, ne yaptın?" diye sorar.

Ömer (*radiyallahu anhu*) "Elbisemi topladım ve dikenlerin bana zarar vermemesi için bütün dikkatimi sarf ettim." cevabını verir.

Bunun üzerine Übey bin Kâ'b (*radiyallahu anhu*) "İşte takva budur." der.

Ey kardeşim! Allah'a karşı takva sahibi olursan hem maddi hem de manevi sıkıntılarından kurtulursun. İbadetlerinden zevk alır, infak ederken sıkılmaz, gönül rahatlığıyla infakını yaparsın.

Allah'ın razı olmadığı bir işten ayrılırken; "İşimi bırakırsam acaba geçinebilir miyim, kiramı ödeyebilir miyim?" dememen için takvaya ihtiyacın var. Allah (azze ve celle) şöyle buyuruyor: "...Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder. Ve ona beklemediği yerden rızık verir..."[32] Umulmadık bir anda ve umulmadık bir yerden kimseye muhtaç olmadan rızıklanmanın ilk yolu: "Kim Allah'tan hakkıyla korkarsa, sakınırsa"

Gördüğün gibi kardeşim, takvanın meyvesi ne de kıymetli! Abdullah b. Mes'ûd (radiyallahu anhu) şöyle diyor: "Kur'an'daki kurtuluşla ilgili en büyük ayet, "Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder." ayetidir."[33]

Allah (azze ve celle) takvan sebebiyle sana hiç maddi imkân vermeden de seni rahatlatabilir ve rızık korkusundan kurtarabilir. Zira hakiki zenginlik ve fakirlik; gönül genişliği veya darlığıdır, kanaat etmek veya etmemektir, tok gözlü veya açgözlü olmaktır.

Allah (azze ve celle) şöyle buyurmuştur: "O (peygamberlerin gönderildiği) ülkelerin halkı iman etseler ve (günahlardan) sakınsalardı, elbette onların üstüne gökten ve yerden nice bereket kapıları açardık. Fakat yalanladılar. Biz de ettikleri yüzünden onları yakalayiverdik."[34]

Yüce Rabbimiz ülkelerin halklarından iki şey istemişti; "İman ve takva". Bunlar bulunsaydı Allah (azze ve celle) onlara nimetlerini genişletecek ve lütuflarını onlara dört bir yandan ulaştırıracaktı.-

Allah (celle ve âlâ) şükredene de fazla rızık vaadinde bulunmuştur: "Hatırlayın ki Rabbiniz size 'Eğer şükrederseniz, elbette size (nimetimi) artıracığım ve eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir!' diye bildirmişti." (İbrahim Sûresi 7)

Ey kardeşim! Geniş rızık ve müreffeh bir yaşam arzuluyor isen haramlardan uzak dur, Allah'ın emirlerini yerine getir, yasaklarından kaçın, nefsin, ilahi cezayı hak edecek her şeyden koru.

Allah tarafından yardım görmek istiyorsan bil ki: "Muhakkak Allah takva ehliyle beraberdir."[35]

İşlerinin kolaylaşmasını istiyorsan bil ki: "Kim Allah'tan korkarsa, Allah onun işini kolaylaştırır."[36]

Ey kardeşim! Boğazından helal lokmadan başka bir şey geçmesin. Allah (azze ve celle) şöyle buyuruyor: "Size verdiğimiz güzel rızıktan yiyeceğinizi ve o hususta haddi aşmayın. Çünkü o takdirde gazabım gelip sizi bulur. Gazabım

her kime gelip çatarsa yıkılıp gider.”[37]

Tabiinin büyük imamı Muhammed b. Sirin (*rahimehullah*) bir adamla vedalaşacağı zaman şöyle derdi: “Allah’tan kork. Sana takdir edilen rızık helal yollardan ara. Çünkü sen harama bulaşsan da sana takdir edilen miktardan fazlasını alamazsın.”

İmam Ahmed (*rahimehullah*)’a “Kalpler ne ile yumuşar?” diye sorulunca, “Helal yemekle” cevabını vermiştir. [38]

Selef-i Salihinin kadınları, kocaları sabah işe çıktıkları zaman onlara şöyle tavsiyede bulunurlardı: “Bizim hakkımızda Allah’tan korkun. Haram kazançla bize bir şey yedirmeyin. Biz açlığa, darlığa katlanırsınız. Ama cehenneme dayanamayız.”[39]

Abdullah b. Abbas (*radiyallahu anhu*) şöyle demiştir: “İyi amel yüze parlaklık, kalbe nur, rızka bolluk/bereket, bedene güç, insanların kalbine muhabbet verir. Günah ise yüzde siyahlık, kalpte karanlık, bedende zayıflık, rızıkta kıtlık ve insanların kalbinde nefret oluşturur.”

“Rezzak olan ve zenginliği sonsuz olan Allah (azze ve celle)’nin kuluyken, dünya fakirliğinden neden korkasın ki...”

2-İstiğfar ve Tevbe

Ey kardeşim! Rabbinden uzaklaştıkça; işlerin zorlaşır, günahlar ard arda gelir. İşte seni temizleyecek, önceki saflık ve nurunu geri verecek olan tek şey tevbeye yönelmendir. Çünkü o, Müslümanın yolunu aydınlatan bir nurdur.

Ey kardeşim! Günahlarından ötürü yaptığın “İstiğfar ve Tevbe” yüce Allah’ın lütfuyla rızık sebeplerindendir. Gönül huzuruna kavuşmak, helal rızık ve evlat sahibi olmak istiyorsan devamlı istiğfar edip Allah’tan bağışlanma dile. Üzülme ve günahların ne kadar çok olsa da Rabbin tevbe edenleri bağışlayıcıdır.

İstiğfara devam edersen, Allah (*celle ve âlâ*) seni kaygılardan kurtarır, darlıklardan bir çıkış yolu verir, sana hiç beklemediğin bir anda, ummadığın bir yerden ve ummadığın bir şekilde rızık verir, aileni, çocuklarını, malını, işini, kısacası hayatını bereketlendirir ve büyük mükâfatlar ihsan eder.

“(Nuh): (Kavmime) Dedim ki: Rabbinizden mağfiret dileyin; çünkü O çok bağışlayıcıdır. (Mağfiret dileyin ki,) üzerinize gökten bol bol yağmur indirsın, mallarınızı ve oğullarınızı çoğaltsın, size bahçeler ihsan etsin, sizin için

ırmaklar akıtsın.”[40]

Bu ayetin tefsirinde İbn Kesir şöyle der: “Eğer Allah'a tevbe ve istiğfar eder, emrini yerine getirirseniz; rızkınız çoğalır. Göklerin bereketinden size sular indirir, yerlerin bereketinden bitkiler bitirir, ekinler yetiştirir, sütler akıtır, mallar ve çocuklarla sizi destekler. Mallar ve evlatlar verir ve dünyada çeşitli ürünleri olan bahçeler ve bahçeler içinde akan ırmaklar halkeder.”[41]

Mü'minlerin emiri Ömer (*radiyallahu anhu*)'nun da Yüce Rabb'den yağmur isterken bu ayete tutunduğunu görmekteyiz. Şa'bi (*rahimehullah*) şunları anlatmıştır: “Ömer (*radiyallahu anhu*) insanlar için yağmur duasına çıktı. Sadece “istiğfar” edip döndü. Ona “Hiç yağmur duanı işitmedik” dediler. “Ben yağmuru, onu sicim gibi yağdıran duayla istedim” dedi, sonra şu ayeti okudu: “*Rabbinizden mağfiret dileyin; çünkü O çok bağışlayıcıdır. (Mağfiret dileyin ki,) üzerinize gökten bol bol yağmur indirsın.*”

Hasan-ı Basri (*rahimehullah*) da kuraklık, kıtlık, fakirlik, evlat azlığı ve bağ ve bahçesinin kuruması şikâyetleri ile yanına gelenlere “Allah'a istiğfar et” derdi. “Neden her gelene istiğfarı tavsiye ediyorsun” diye sorulduğunda şöyle cevap vermiştir: Ben kendimden hiçbir şey söylemedim. Onlara dedim ki: Allah (*azze ve celle*) şöyle buyurmuştur: “*Rabbinizden mağfiret dileyin; çünkü O çok bağışlayıcıdır. (Mağfiret dileyin ki,) üzerinize gökten bol bol yağmur indirsın, Mallarınızı ve oğullarınızı çoğaltsın, size bahçeler ihsan etsin, sizin için ırmaklar akıtsın.*”

Hud (*aleyhisselam*)'ın, şu çağrısına kulak ver: “*Ey kavmim! Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra O'na tevbe edin ki, üzerinize bol bol yağmur göndersin ve gücünüze güç katsın. Günah işleyerek (Allah'tan) yüz çevirmeyin.*”[42] İşte güzel bir yaşam vaadi...

Ey kardeşim! İstiğfar kilitleri açar ve seni ferahlatır. İbn Teymiyye (*rahimehullah*) şöyle der: “Bir mesele bana kapalı geldiğinde, Allah'a bin defa veya daha fazla ya da daha az istiğfar ederim. Allah da o meseleyi benim anlayışıma açar.”

Ey kardeşim! Sevin! Çünkü rızık sahibi Kendisinden özür dileyenlerin rızıklarını artıracaklarını söylüyor. İstiğfarın meyvesi ne kadar büyük, ne kadar çok ve ne kadar değerli.

Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur; “*Kim çokça istiğfar ederse Allah onun her kederine, hüznüne bir kurtuluş, her sıkıntısına, derdine bir çıkış kılar ve onu ummadığı yerden rızıklandırır.*”[43]

Öyleyse rızık istiyorsan çokça sözlü ve fiili istiğfar yapmalısın. Ama fiili istiğfarı bırakıp da sözlü istiğfarla yetinmeyesin! Çünkü o yalancılardan istiğfardır.

İstiğfar ile ilgili Ali (*radiyallahu anhu*)’nın şu sözü ne kadarda anlamlı: *“Beraberinde kurtuluş reçetesi olduğu halde helâk olan kimsenin durumuna hayret ediyorum. O reçete de istiğfardır.”*

Ey kardeşim! Rabbin seni bekliyor. Sana suçun ne olursa olsun ‘Gel ve korkma ve endişelenme’ diyor. ‘Ne zaman Bana gelersen kabul ederim’ diyor. Senden istenen, sadece günahı terk ederek O’na samimi bir şekilde yönelmen, günah ve hatalardan dolayı pişmanlık duyarak ve tekrar yapmamaya azmederek O’ndan bağışlanma dilemendir.

Allah (*azze ve celle*) şöyle buyurur: *“Ey iman edenler! Samimi bir tevbe ile Allah’a dönün...”* [44]

Ey kardeşim! Eğer; ‘günahım çok, işlerim, hayatım, rızıkım bereketsiz’ dersen sana derim ki: Hayır kardeşim, ümitsizliğe düşme. Ne yapmış olursan ol, Allah’ın kapısı sana açıktır. Bir an evvel O’na yönel, O’ndan bağışlanma dile. O senin tevbeni kabul etmek ister, tevbe ettiğin için sevinir ve böylece dünya saadetine kapılarını sana açar.

Allah (*azze ve celle*) şöyle buyurur *“Allah sizin tevbenizi kabul etmek ister...”* [45]

Nebi (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: *“İssız çölde erzak yüklü devesini kaybedip sonra bulan kimsenin sevinmesinden çok, Allah-u Teâlâ, kulunun tevbe etmesine sevinir.”* [46] Sevinen Rabbimiz kulunun rızıkını genişletmez mi?

Ey kardeşim! Allah (*azze ve celle*) büyük manalar taşıyan ve kendisiyle yalvaracağımız dualar öğretiyor, ihsan ve rızık hanelerini açacak dualar!

“...Rabbimiz! Unutursak veya hataya düşersek bizi sorumlu tutma. Ey Rabbimiz! Bizden öncekilere yüklediğin gibi bize de ağır bir yük yükleme. Ey Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği işler de yükleme! Bizi affet! Bizi bağışla! Bize acı! Sen bizim mevlamızsın. Kâfirler topluluğuna karşı bize yardım et!” [47]

İstiğfar ve tevbe bölümüne bir kıssa anlatarak son vermek istiyorum.

Bir gün İmam Ahmed b. Hanbel (*rahimehullah*) bir beldeye doğru sefere çıkmış. Gece olmuş ve yolda yürürken küçük bir mescid görmüş. Mescide

girmiş, orada namaz kılmış ve sonra uyumak istemiş. İmam yatmış ve ardından mescidin bekçisi gelip demiş ki: *"Ey adam ne yapıyorsun."* O da: *"Uyuyorum"* deyince: *"Burası uyuma yeri değil"* demiş. Adam onun İmam Ahmed olduğunu bilmiyordu ve İmam da kendisinin İmam Ahmed olduğunu ona söylememişti, eğer bilseydi ona hürmet eder, izin verirdi. İmam demiş ki: *"Bana izin ver de biraz uyuyayım"* deyince bekçi *"hayır, olmaz, böyle yapacaksan çık buradan"* demiş. İmam Ahmed ne kadar da onu ikna etmeye çalışmış olsa da bunu başaramamış ve mescitten çıkmış. Ve mescidin kapısının eşiğinde uyumaya başlamış. Ama bekçi bir daha yanına gelmiş ve mescidin kapısının önünde de olsa uyuyamayacağını söylemiş ve onu oradanda uzaklaştırmış. İmam yolun ortasında yorgun bir haldeyken bir fırıncı onu görmüş, acımış ve ona demiş ki: (tabi bilmiyor kim olduğunu!) *"Benimle dükkânıma gel, bu gece seni misafir olarak ağırlayayım."* İmam da bunu kabul etmiş ve onunla birlikte fırına gitmişler. İmam oturmuş ve bir süre adamı seyretmeye başlamış. Bakmış ki fırıncı her hamur yoğurduğunda çok defa **"Estağfirullah"** diyor. İmam ona demiş ki: *"Sen ne zamandan beri bu hal üzeresin."* O da: *"Uzun zamandan beri"* demiş. İmam sormuş: *"Peki bu istiğfarının semeresini gördün mü?"* Adam: *"Evet, Allah (azze ve celle)'den her ne istemişsem bana icabet etti. Ama tek bir dua hariç, henüz ona icabet etmedi; Rabbime dua ettim ki İmam Ahmed'le karşılaşayım!"* Bunun üzerine İmam şöyle demiş: *"Allahu Ekber! Allah duana icabet etti. Ben Ahmed b. Hanbel'im. Allah beni senin yanına kadar getirdi."*

Allah'ım! Bizi tevbekârlardan ve istiğfar edenlerden eyle. Tevbe ve istiğfarın dünya ve ahiretteki meyvelerini lütfeyle. Rızkımızı bollaştır, işlerimizi kolaylaştır ve halimizi iyileştir. Şüphesiz sen duaları işiten ve kabul edensin. Amin ya Hayyu ya Kayyum ya Zelcelali vel ikram!

3-Tevekkül

"Tevekkül" yüce Allah'ın lütfuyla rızık sebeplerindendir. *"...Kim Allah'a tevekkül ederse O, ona yeter..."*^[48]

Molla Aliyyulkâri (*rahimehullah*) tevekkülü şöyle tarif etmiştir; "Varlık âleminde tek failin Allah olduğuna, var olan her şeyin, yaratılmaların, rızkın, ihsanın ve mahrumiyetin, zararın ve faydanın, hastalığın ve sıhhatin, ölümün ve hayatın ve 'var/varlık/mevcud' denen her şeyin Yüce Allah'tan olduğuna yakinen inanmak, bunu kesin bir kanıyla bilmektir."^[49]

Tevekkül, Allah'tan yardım isteyerek, O'na güvenerek, bütün işlerinin tasarruf ve iradesini Allah'a havale ederek, vadinin gerçekleşeceği konusunda kalbinin mutmain olarak emrine ve takdirine teslim olmasıdır. O'nun kudretine,

kuvvetine, ilmine yakinen inanmaktır.

Ey kardeşim! Gerçek tevekkül sahibi, dünya hırsı taşımaz ve Allah'ın kendisine takdir ettiğine kanaat eder. Çünkü o bilir ki, Allah kendisi için ne kadar rızık takdir etmişse -ne bir eksik ne de bir fazla- tam o kadar rızık elde edecektir, bu nedenle de hırs ne bir şey getirir, ne de gelecek bir şeye engel olur.

Gerçek tevekkül sahibi, verme ve alma gücüne sahip tek varlık olan Allah'a dayanır.

Gerçek tevekkül sahibi huzurludur. Çünkü kalbinde kimsenin korkusunu taşımaz ve hiçbir mahlûka boyun eğmez. Zarar getirecek bile olsa doğruluğu, yarar getirecek bile olsa yalana tercih eder.

"Musa dedi ki: Ey kavmim! Eğer Allah'a inandıysanız ve O'na teslim olduysanız sadece O'na güvenip dayanın." [\[50\]](#)

Ey kardeşim! Senin için ayrılan, güçsüz de olsan mutlaka sana gelecektir. Senin için olmayana ise, gücünle asla ulaşamazsın. Hırs, Allah'ın rızkını sana sevk etmez. İstemeyenin istememesi de onu senden geri çeviremez. Rızık; iyi-kötü, mü'min-kâfir herkes için paylaştırılmış, iş bitmiştir.

Ey kardeşim! Tevekkül meşru sebepleri yerine getirmeye ters düşmez. Tevekkül; Acziyet ve tembellik içinde, çalışmaktan ve salih amel etmekten yoksun bir şekilde Allah'tan bir şeyler beklemek değildir. Bu, O'na isyan edenlerin yoludur. Yapman gereken, çalışman, gayret göstermen ve gerekli tedbirleri aldıktan sonra Allah'ın verdiği neticeye razı olmandır. Çalışmana ve gayretine güvenmemen ve her şeyin yüce Allah'ın elinde olup rızkın sadece O'ndan olduğuna inanmandır. Allah'a karşı ümit var olup O'na hüsn-ü zan besleyerek tevekkül etmendir. Bunu idrak edersen huzurlu yaşar, maişet noktasında endişeye kapılarak ruhuna elem çektirmezsin.

"Doğrusu insan için kendi çalışmasından (gayretinin neticesinden) başka bir şey yoktur." [\[51\]](#)

Ey kardeşim! Kur'an ve Sünnet'ten şu iki misali iyi düşün! Meryem (aleyhisselam) fakirlik ve zayıflığın şiddetini yaşıyordu. Allah (celle ve âlâ) doğumdan sonra nifas halinde yorgun ve bitkin bir halde iken hurma ağacı gibi sert ve sağlam bir ağacı silkelemesini emretmişti. Allah (celle ve âlâ) dileseydi ağaç sallanmadan da hurma düşerdi.

"Hurma dalını kendine doğru silkele ki üzerine taze, olgun hurma dökülsün." [\[52\]](#)

Bir adam Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gelerek, "Ben devemi salı vererek mi tevekkül edeyim, yoksa bağlayarak mı?" deyince. Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ona "Bağla ve tevekkül et!" buyurmuştur.[53]

Demek ki tevekkülün tam olabilmesi için zahiri sebepleri yerine getirmek için çaba sarf etmen gerekir.

Ey kardeşim! Allah sana rızıkını kazançla veya kazançsız kolayca verebilir. İnsanlar az tevekkül ettikleri, sadece görünen sebeplere kalplerini bağladıkları ve yalnızca onlara güvendikleri için zarar görmektedirler. Hâlbuki Allah'a tevekkülü kalpleriyle tam olarak yerine getirseler, Allah onlara en ufak bir sebeple dahi rızıklarını gönderirdi. Tıpkı, sadece gezip dolaşmalarıyla kuşlara rızıklarını gönderdiği gibi.

Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Eğer siz gereği gibi Allah'a güvenip tevekkül etmiş olsaydınız, tıpkı sabahleyin kursakları boş olarak çıkıp akşam dolu olarak dönen kuşları rızıklandığı gibi sizleri de rızıklandırır." [54]

İmam Ahmed b. Hanbel (rahimehullah) bu hadis hakkında şöyle demiştir: "Onlar rızıklarını aramaya giderken, gelirken ve çalışırken Allah (azze ve celle)'ye tevekkül etseler ve nimetin ancak O'nun elinde olduğunu bilselerdi, akşama kuşlar gibi selametle ve kazançla dönerlerdi." [55]

Allah (azze ve celle) şöyle buyurur: "...Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu ihsan eder. Ve ona beklemediği yerden rızık verir..." [56] Bu ayeti kerimeyi Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Ebu Zerr (radiyallahu anhu)'ya okumuş ve şöyle buyurmuştur: "Bütün insanlar bu ayetin gereğince hareket etmiş olsalardı, bu ayet onlara yeterdi."

Ey kardeşim! Allah kendisine güven duymamızı istiyor. Çok mu zor Allah'a güvenmek? Bir kuş kadarda mı olamıyoruz? En çok rızık mı dert ediyoruz yoksa cenneti mi? Rızık garanti ama cennete gidiş garanti değil! Garanti olan rızıkın peşine düştüğün kadar garanti olmayan cennetin peşine düşmemek ne büyük bir gaflet!

Allah (azze ve celle) şöyle buyurur; "Ailene namazı emret, kendin de ona sabırla devam et. Senden (kendini ve aileni) rızıklandırmanı istemiyoruz (bununla seni mükellef tutmuyoruz); (aksine) Biz seni rızıklandırıyoruz. Güzel sonuç takvâ ile dir." [57]

"Gerçekten insan, pek hırslı (ve sabırsız) yaratılmıştır. Kendisine fenalık dokunduğunda sızlanır, feryat eder. Ona imkân verildiğinde ise pinti kesilir

(cimrilik eder)." [58] "... İnsan pek cimridir." [59]

4-Allah Yolunda İnfak Etmek

Rızık artıran sebeplerden biri de Allah yolunda infak etmektir.

Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) kudsî bir hadiste Yüce Allah'ın, "Ey Âdemoğlu! İnfak et ki Ben de sana infak edeyim" buyurduğunu bildirmiştir. [60]

Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyuruyor: "Size bir söz söyleyeceğim ki onu hafızanızda iyi tutun, sadaka vermekten kulun malı asla eksilmez." [61]

Ey kardeşim! Kim Allah için infak etmiş de Allah da ona infak etmemiş? Allah, kâfire verecek de bize mi vermeyecek? Malımızın en güzelinden, değerlisinden infak edelim ki Allah da bize versin. O Allah ki Şekûr'dur; yani yaptığı hayra, verdiği infaka, malından yaptığı fedakârlığa teşekkür edendir.

Allah (azze ve celle) şöyle buyuruyor: "Mallarını Allah yolunda harcayanların durumu, her başağında yüz dane olmak üzere yedi başak veren bir danenin durumu gibidir. Allah dilediğine kat kat verir. Allah'ın lütfu geniştir ve O dilediğine verir." [62]

Ey kardeşim! Allah'ın sevdiği ve razı olduğu yerlere infak et ki Allah hem dünyada hem de ahirette sana versin! İnfak edersen hazineleri gökleri ve yerleri kaplamış olan, kullarına mülkünden verdiğinde mülkünde hiçbir azalma olmayan Allah (azze ve celle) bize vereceğini va'd ediyor ki Allah'ın va'di haktır.

Allah (azze ve celle) şöyle buyuruyor: "Ey iman edenler! Kazandıklarınızın iyilerinden ve rızık olarak yerden size çıkardıklarımızdan hayra harcayın. Size verilse, gözünüzü yummadan alamayacağınız kötü malı, hayır diye vermeye kalkışmayın. Biliniz ki Allah zengindir, övgüye lâyıktır. Şeytan sizi fakirlikle korkutur ve size cimriliği telkin eder. Allah ise size katından bir mağfiret ve bir lütuf va'd eder. Allah her şeyi ihata eden ve her şeyi bilendir." [63]

İbn-i Abbas (radiyallahu anhu) bu ayet-i kerimenin tefsirinde şöyle demiştir: "İkisi Allah'tan, ikisi şeytandandır. Şeytan sizi fakirlikle korkutur, yani 'Malını harcama, elinde tut, senin ona ihtiyacın olur' der ve size cimriliği telkin eder. Yüce Allah, size katından bu günahlara bir mağfiret ve rızıkta bir lütuf va'd eder."

Ey kardeşim! Nefisler, malı sevecek ve buna hırs gösterecek şekilde yaratılmıştır. Mal çoğaldıkça ona duyulan heves de artar. Mal sevgisi ateşe benzer. Zira yakıt arttıkça ateşin şiddeti de artar.

Allah (azze ve celle) şöyle buyuruyor: *"...Malı aşırı biçimde seviyorsunuz."* [64]

Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyuruyor: *"Âdemoğlunun altından iki vadisi olsa, ister ki üçüncüsü olsun. Onun ağzını ancak toprak doyurur."* [65]

Ey kardeşim! "Sahip olma" güdüsü zamanla Mülkün Sahibini unutturuyor... Hırsımızı ve zaafımızı bilen Rabbimiz bu tehlikeye işaret ediyor ve çözüm öneriyor:

"Allah yolunda infak ediniz ve kendinizi kendi ellerinizle tehlikeye atmayınız. İyilik ediniz. Şüphesiz Allah, iyilik edenleri sever." [66]

Ey kardeşim! Dünya sevgisinin ve ona bağlanmanın etkili ilacı, Allah yolunda infaktır. Malını infak ettiğinde içindeki mal arzusu söner, cimrilikle yoğrulmuş nefsinin esaretten özgürlüğe kavuşturursun.

Allah (azze ve celle) şöyle buyuruyor: *"Doğrusu mallarınız ve çocuklarınız sizin için bir imtihandır. Büyük mükâfat ise Allah'ın yanındadır. O hâlde gücünüz yettiğince Allah'a isyandan kaçın. Dinleyin, itaat edin, kendi iyiliğinize olarak harcayın. Kim, nefsinin cimriliğinden korunursa işte onlar kurtuluşa erenlerdir."* [67]

Ey kardeşim! Dünya ile meşguliyetin arttığında, fakirlik ve bilinmeyen gelecekte dolaylı endişeye düştüğünde infakta bulun. Böyle yaparsan zihnin rahatlayacak, nefsin sükûnet bulacak. Çünkü mal, kulun endişelerini artırma nedenlerindendir.

Allah (azze ve celle) şöyle buyuruyor: *"Mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık hayra sarf edenler var ya, onların mükâfatları Allah katındadır. Onlara korku yoktur, onlar üzüntü de çekmezler."* [68]

Ey kardeşim! Kişinin kalbi malıyla birlikte. Öyleyse malını, ölmeden önce Allaha ulaştır.

"Ensar'dan bir adam, 'Ey Allah'ın Rasûlü! Ben neden ölümü sevmiyorum?' dedi. Allah Rasûlü 'Senin malın var mı?' diye sordu. Adam 'Evet' dedi. Allah Rasûlü 'O hâlde önce malını ver! Şüphesiz kişi malıyla beraberdir. Eğer malını

kendisinden önce ahirete gönderirse, arkasından gidip malına yetişmeyi sever. Eğer malı geride ise malıyla beraber geride kalmayı sever.’ buyurdu.” [69]

İbn-i Mes’ûd (*radiyallahu anhu*) şöyle demiştir: “Hanginiz hazinesini gökte bulundurmaya güç yetirirse, öyle yapsın. Çünkü onu ne güve yer ne de ona hırsızlık ulaşır. Şüphesiz herkesin kalbi, hazinesinin yanındadır.” [70]

Allah (*azze ve celle*) şöyle buyuruyor: “... Siz hayra ne harcarsanız, Allah onun yerine başkasını verir. O, rızık verenlerin en hayırlısıdır.” [71] “Size ne oluyor ki Allah yolunda infak etmiyorsunuz? Oysa göklerin ve yerin mirası Allah’ındır...” [72]

Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyuruyor: “Kulların sabahladığı her bir günde muhakkak iki melek iner. Birisi, ‘Allah’ım! Malını infak edene halef ver (yerini doldur)’ der. Diğeri de ‘Allah’ım! Malını vermeyene telef ver (malını yok et)’ der.” [73]

Ey kardeşim! Şimdi infak vakti... Korkma! İnfak et ki rızkın çoğalsın. “Dünya, ahiretin tarlasıdır” değil mi? Ek ekebildiğini... Ver verebildiğini... Çünkü verdiğin senindir... Veremediğin senin değil, mirasçılarınındır... Vereceklerini en temizinden ve en güzelinden seç.

Sahip olduğumuz her nimetin hesabını ahirette vereceğiz... Üç hurmanın dahi... “Benim neyim var ki infak edeyim?” deme. “Bugün Allah rızası için ne infak edebilirim?” de ki Allah da hem bu dünyada hem de ahirette sana versin. Allah yolunda infak ilacına, yarım hurma miktarınca dahi olsa günlük olarak devam et ve ‘Allah’ım! Beni nefsimin cimriliğinden koru!’ duasını terk etme.

Ebu Zerr (*radiyallahu anhu*) “Senin evinde güzel eşya yok mu?” diyenlere; “Biz güzel eşyalarımızı öteki evimize (ahiret yurdumuza) gönderiyoruz.” cevabını veriyordu... Sürekli kendini borçlu bil ve vermek mecburiyetinde olduğunu asla unutma.

5-İlim Talebelerine İnfak Etmek ve Yardımcı Olmak

Rızık artıran sebeplerden biri de kendilerini dinî ilimleri öğrenmeye adanlara infak etmektir.

Enes b. Malik (*radiyallahu anhu*)’dan rivayet edildiğine göre, “Rasûlullah (*aleyhissalatu vesselam*)’ın döneminde iki kardeş vardı. Bunlardan birisi (ilim öğrenmek için) Peygamber (*aleyhisselam*)’a gelir, diğeri de (her ikisinin

geçimini temin etmek için) çalışırdı. Bu iş sahibi olan, (ilim öğrenen) kardeşini Peygambere şikâyet etti. Bunun üzerine Peygamber (aleyhisselam) şöyle buyurdu: “Belki de senin rızıklandırılman kardeşin sebebiyledir.” [74]

Ey kardeşim! Karşılık beklemeden infak etmeye kendini alıştır. Unutma ki kardeşlik, maddi fedakârlıktır; kazanç ve kâr sağlama aracı değildir. İnfaki ertelemek, kardeşliği eritmektir.

Başkasını kendi nefesine tercih etmek olan “[isâr](#)”ın taşımış olduğu şu manayı düşün:

“...Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler...” [75]

Kardeşlerine verdiği şeyleri daima azımsa. Onların sana takdim ettiklerini ise hep büyük ve önemli gör. Para kazanıp infak etmenden dolayı kardeşine minnet etme. Kim bilir belki de Allah'ın sana rızık kapısını açması, kendini dinî ilimleri öğrenmeye veren kardeşine infak etmen sebebiyledir.

Allah (azze ve celle) şöyle buyuruyor: “(Yapacağınız hayırlar,) kendilerini Allah yoluna adanmış, bu sebeple yeryüzünde kazanç için dolaşamayan fakirler için olsun. Bilmeyen kimseler, iffetlerinden dolayı onları zengin zanneder. Sen onları simalarından tanırsın. Çünkü onlar yüzsüzlük ederek istemezler. Yaptığınız her hayrı muhakkak Allah bilir.” [76]

Abdullah b. Mübarek iyiliklerini (ve infaklarını) sadece ilim ehline yapardı. Sebebi sorulduğunda şöyle dedi: “Ben, Peygamberlik makamından sonra âlimlerin makamından büyük bir makam bilmiyorum. Onlar kendi ihtiyaçlarıyla uğraşacak olurlarsa kendilerini ilim öğrenmeye veremezler. Onun için, onların kendilerini ilme vermelerini sağlamak en iyisidir.”

6-Zayıflara ve Güçsüzlere İyilik Etmek

Ey kardeşim! Allah'ın yardım etmesini ve rızıklandırmasını istiyorsan güçsüzlere, fakirlere ikram et ve ihsanda bulun.

Mus'ab b. Sa'd (*radiyallahu anhu*)'nın rivayet ettiği bir hadiste Sa'd (*radiyallahu anhu*) kendisini, daha az özelliklere sahip olan başkalarından üstün görüyordu. Bunun üzerine Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) “Siz, güçsüzlerinizden başka neyden dolayı yardım olunuyor, rızıklandırılıyorsunuz ki!” buyurmuştur. [77]

Ebu Derda (*radiyallahu anhu*) şöyle rivayet etmiştir: Rasûlullah (*sallallahu*

aleyhi ve sellem)'i şöyle buyururken işittim: “Beni güçsüzlerinizde arayın; zira siz ancak güçsüzleriniz sebebiyle rızıklandırılır ve yardım olunursunuz.” [78]

Allah (azze ve celle) şöyle buyuruyor: “O hâlde yakınlarına, yoksula ve yolcuya hakkını ver. Allah'ın rızasına nail olmak isteyenler için böyle yapmak daha hayırlıdır. Felaha erenler de işte onlardır.” [79]

Ey kardeşim! Kapımızı zayıflara, muhtaçlara açmazsak, gök kapıları yüzümüze kapanacak.

Kalbinin katılığından şikâyet eden birine Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) yetimlerin başını okşamasını tavsiye ediyor.

7-Kanaatkâr ve Tutumlu (iktisatlı) olmak, Savurganlık (israf) yapmamak:

Allah (azze ve celle) şöyle buyuruyor: “Elini boynuna bağlanmış yapma (cimri olma). Onu büsbütün de açma (israf da etme). Yoksa sonra kınanır, yaptığına pişman olur kalırsın. Şüphesiz ki Rabbin dilediğinin rızkını genişletir, (dilediğine) daraltır. Şüphesiz ki O, kullarından gerçekten haberdardır, çok iyi görendir.” [80]

Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: “Zenginlik mal çokluğuyla değildir; asıl zenginlik, gönül zenginliğidir.” [81] “İktisatlı olan fakir düşmez.” [82]

Ey kardeşim! Aslen sana, malını harcarken “Tutumlu (iktisatlı) ol, Savurganlık (israf) yapma” derdim lakin öyle bir hâldeyiz ki Müslümanlar genelde infak ederken tutumlu (iktisatlı) olmayı, savurganlık (israf) yapmamayı tercih ediyorlar! İnfak hatırlatıldığında kem-küm etmeden, yüz rengi değişmeden elini cebine götürenler çok az... “Yarın ne olacağı belli değil!” diyerek stokçuluğa başlamamalısın... Vermemiz gerekeni verelim ki yarın mahşerde boynumuza dolanmasın!

Allah (azze ve celle) şöyle buyuruyor: “Sizden birine ölüm gelip de “Rabbim, beni yakın bir süreye (ecele) kadar geciktirsen de ben de böylece sadaka versem ve salih olanlardan olsam” demezden önce, size rızık olarak verdiklerimizden infak ediniz.” [83]

Rızkı artıran etkenler;

8-Allah'ın nimetleri karşılığında şükretmek:

Gerçek şükür, Allah'a boyun eğmeyi, O'nu sevmeyi, nimetlerini itiraf etmeyi ve verdiği nimetlere karşı hakkıyla O'na şükür edemediğini itiraf etmektir. Şükür; Allah'ın verdiği nimetlerle O'na isyan etmemek ve nimetlerini irade buyurduğu, razı olduğu yerde kullanmaktır.

İbnu'l-Kayyım (rahimehullah) şöyle demiştir: *"Gerçek anlamda Allah'a şükretmek, Allah'ın verdiği nimetlerin eserlerinin kulunun diline vurmasıyla olur. Bunu itiraf ederek, Allah'ı överek yapar. Kalbiyle ise, şahitlik yaparak, muhabbet besleyerek, diğer organlarıyla da itaat edip üzerine düşeni yaparak olur."* [84]

Demek ki gerçek anlamda şükür, üç esasın bir araya gelmesi ile mümkündür. Bunlar; dil, kalp ve organlardır. Öncelikle iç âleminde nimeti kabul etmenle başlar. Sonra bunu dilinle söylemen ve Allah'ın rızasına uygun yerlerde kullanman gerekir. Bunlardan birisi olmazsa şükür eksik olmuş olur.

Ey kardeşim! Her nimet Allah tarafından kullarını imtihan etmek için verilmiştir. Allah sana bir nimet verdiğinde bu nimetin devamlı olmasını istiyorsan nimete karşı hamdını ve şükrünü arttır.

Allah (azze ve celle) şöyle buyuruyor: *"Hatırlayın ki Rabbiniz size, 'Eğer şükrederseniz, mutlaka size (nimetimi) artıracığım ve eğer nankörlük ederseniz, hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir' diye bildirmişti."* [85]

Demek ki nimetin devamının ve devamının sırrı şükürde gizlidir. Şükürüzlük ise Allah'tan gelebilecek bir azaba sebep kılınmıştır.

Allah (azze ve celle) kudsi bir hadiste şöyle buyurmuştur: *"Beni zikredenler benim meclisimin ehlidir. Bana şükredenler ise kendilerine nimetimi artırdığım kullarımdandır."*

Dolayısıyla Şükür; koruyucu ve kazandırıcıdır. Allah verdiği nimetini korur, fazlaştırır ve ekler.

Ali (radiyallahu anh) bir eserinde şöyle söylemiştir: *"Nimet, şükre bağlıdır. Şükür ise arttırır. Kul şükretmeyi bırakmadıkça Allah arttırmayı bırakmaz."*

Hasan Basri (rahimehullah) da şöyle demiştir: *"Ey Âdemoğlu! Nimet ile şükür birbirinden hiç ayrılır mı? Şunu unutma; Sen nimete muhtaçsın ve sahip olduğun nimete şükredersen daha büyük bir nimete nail olursun. Şükür sayesinde daha fazla nimet elde etmeyi garantilersin."*

O halde kardeşim, nimetlerin artmadığını gördüğünde hemen şükre sarıl.

Böylece cömert olanın (Allah'ın) sana fazla fazla verdiğini göreceksin. Allah'ın verdiği nimetler, mü'min kullarına dünya hayatındaki lütuflardır. Ahirette ise hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın duymadığı ve hiçbir insanın aklının hayal bile etmediği ihsanlarda bulunacaktır. "O "eş-Şekûr"dur;" Kendisine şükür edene teşekkür eder. Şükredenleri şükredilene ulaştırır, amelini karşılıksız bırakmaz.

Abdullah İbn-i Mes'ud (radiyallahu anh) şöyle demiştir: *"İman iki parçadan oluşur. Yarı sabır, diğer yarı ise şükürdür."*

Allah (azze ve celle) birçok ayette ikisini birleştirmiştir. Örneğin şöyle buyurmuştur: *"...Şüphesiz ki bunda çok sabreden ve çok şükredenler için ibretler vardır."* ^[86] —

İbnu'l-Kayyim (rahimehullah) şöyle demiştir. *"Şükür makamı, makamların en üstünüdür. Şükür, rıza makamının üstündedir. İşin doğrusu rıza makamı, şükür makamının içine girmektedir. Şükür, imanın yarısıdır. Çünkü iman iki bölümden oluşmaktadır. Bir bölümü sabır, diğer bölümü ise şükürdür."* ^[87] —

Ey kardeşim! "Allah'a şükürler olsun" "Allah'a hamd olsun" sözleri sahabilerin, tabiinin ve selef-i salihinin dilinden düşürmedikleri sözlerdi. Bir araya geldiklerinde, nimete mazhar olduklarında veya bir musibete maruz kaldıklarında... Çünkü kalpleri Allah'ın peş peşe kesilmeksizin gelen nimetlerini müşahade ederek nurlanmıştı. Abdullah b. Ömer (radiyallahu anhu)'nun şöyle dediği rivayet olunur: *"Bizler günde birkaç defa karşılaşır, birbirimizin hâl hatırını sorardık. Tek maksadımız Allah'a hamd etmektir."*

Ey kardeşim! Allah (azze ve celle)'nin doğan her günde kullarının her birine peş peşe gelen sayılamayacak derecede yardımlar ve nimetler vermesi sebebiyle O'nun üzerimizdeki hakkı ve borcu daha da artmaktadır. Bu nimetleri ancak şükür tutar. Her nimet ise kendine yakışır şükür ister. Bu da Allah'ın kulları üzerindeki haklarından biridir.

Düşün ki bir adama 1 milyon dolar borcun var ve sen onun hakkını ödemek istiyorsun. Çalıştın ve ayda 1000 dolar vermeye gücün yetti. Bu miktarla o kimsenin borcunu karşılayabileceğini düşünebilir misin? Şayet borç hep artmaktaysa bu durumda ne yaparsın?(!)

Ey kardeşim! Eğer amelini çok görür de buna karşılık Allah nezdinde bir hakkın olduğunu düşünürsen Allah senden kendi hakkını talep eder. Amelin her ne kadar büyük olursa olsun bunun karşılığını istemek mümkün değildir. En küçük nimet dahi kulun bütün amellerine kâfi gelir.

“Bir kimse doğduğu günden ta yaşlanıp da vefat ettiği güne kadar Allah’ın rızasını kazanmak için amel işlese kıyamet gününde onları yine de az görecektir.” [88]

Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ashabına şunu söylemiştir: *“Hiçbirinizin ameli kendisini kurtarmayacaktır.”* Bunun üzerine ashab *“Seni de mi ya Rasûlallah?”* diye sordu. Peygamber de *“Evet, beni de; Allah’ın beni rahmetiyle kuşatması müstesna.”* dedi.

Ey kardeşim! Allah’a şükretmeye yönelmek ve böylelikle üzerindeki nimetlerini koruma altına almak istersen;

-Allah’ın senin üzerindeki nimetlerini say...

Bu seni nimetlere karşı şükre sevk edecek ve sen de kendinde bulunan kusurları hissedeceksin.

“Ey insanlar! Allah’ın size olan nimetini hatırlayın; Allah’tan başka size gökten ve yerden rızık verecek bir yaratıcı var mı?” [89]

Örneğimiz olan selefi salihin de böyle yapıyordu. İşte bir örnek: Fudayl ve Süfyan b. Uyeyne (rahimehumallah) beraber oturup uzun bir vakit ayırarak nimetleri birbirlerine hatırlatırlardı. Süfyan şöyle derdi: *“Allah (azze ve celle) bize şöyle nimetler verdi, şu konuda bize nimetler sundu...”*

-Allah’ın sana yazdığına, taksim ettiğine razı ol ve kanaat et ki rahat ve huzurlu olasın.

Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyuruyor: *“Sizden birisi evinde yaşar, sabahleyin sağlıklı ve sıhhatli bir şekilde uyanır ve o günün yiyeceği de yanında varsa böyle birisine sanki bütün dünya verilmiştir.”* ^[90] —

-Allah’ın sana olan nimetlerini düşün!

Allah’ın bizi koruması bir nimet değil midir? Bu asırda yaşamamızı ya da Müslüman anne ve babadan olmamızı kendimiz belirlemedik. Onların seni Müslüman olarak büyütmesi, iman ve İslam ile hidayet bulman, sahih bir akideye sahip olman, bizim varlığımızı bu asra taşıması Allah’ın bize rahmet ve iyiliğidir. Bizi Ad, Semûd ya da Firavun zamanında yaratmadı. Bizi bir Yahudi, haça tapan ya da ineğe tapan bir Hindu anne babadan yaratmadı. Elhamdulillah.

Kendisi Müslüman olduğu hâlde anne ve babası Müslüman olmayanları düşün!

Hangi güç onun anne ve babasının cehennemden kurtulmalarını sağlayacaktır!

Etrafındaki insanlara bak ve onların durumunu düşün! Kimisi korku ile kimisi açlık ile kimisi malından kimisi canından, kimisi makamından ve kimisi de meyvelerinden eksiltilerek imtihan edilmekteler. Allah sana sıhhat ve afiyet vermiş, seni korumuş, sana salih evlatlar ve denge (istikrar) vermiş. Görünen ve görünmeyen nimetler vermiş. Bunlar fitratı bozulmamış akıl sahibi kimselerin yanında önemli şeylerdir.

-Senden altta olan insanların hâlini düşün!

Ey kardeşim! Yaşam standardı olarak altındakilere bakmalısın. Bazı kimseler din, rızık, sıhhat ve afiyet gibi nimetlerde senden daha alttadırlar. Allah'ın seni bunlardan nasıl üstün kıldığını düşünmen gerekir. Çünkü sana bunları vermekle seni birçok kulundan üstün tutmuştur.

Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyuruyor: *“Sizden üstte olana değil, altta olana bakın. Böyle yapmanız Allah'ın nimetlerini değersiz görmeme bakımından daha iyidir.”* [91]

Ey kardeşim! Üzerindeki nimetlerin değerini anlamak istersen; gözünü ya da kulağını kapa ya da ellerini hareket etmekten men et ve sonra da bunun senin üzerindeki etkisini düşün! Hasta, sakat, sağır, dilsiz, felçli, kötürüm, engelli vb. kişilere bak! Yine hastanelere gidip orada inleyen hastaları, ağır yaralı olanları, görme duyusunu, işitme duyusunu veya her ikisini kaybeden insanları gör! Gözüne uyku girmeyen, ağrısı sakinleşmeyenlere bak! O zaman Allah'ın verdiği nimetleri fark edeceksin. Zira her şey zıddı ile bilinir.

Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyuruyor: *“İnsanların aldandığı ve kıymetini bilmediği iki nimet vardır: Sağlık ve boş vakit.”* [92]

Ey hâlimden şikâyetle bulunan! Üzerinde dünyanın içindekilerini verseler vermeyeceğin nimetler var, fakat sen hâlâ şikâyet ediyorsun!

Ey kardeşim! İnsanların senden daha fazla zengin olduklarını ancak nimetlere şükretmediklerini görürsün. Böylesi insanlara bakıp da aldanma ve onların peşinden gitme. Onlar dünyaya doymayan birer zavallıdırlar. Şairin dediği gibi;

“Yaratılmışlar fakat cömertlik için yaratılmamışlar.

Sanki onlar yaratılmışlar ama yaratılmamışlar.

Rızık verilmişler ama hak ettikleri için değil,

Onlara rızık verilmiş ama sanki verilmemiştir.”

Ey kardeşim! Allah'ın kişiye verdiği her rızkın peşinde mutlaka bir hesap bulunmaktadır. Günahkâr kimse Allah'a her isyan ettiğinde Allah da ona nimetini yeniler. O da kendisinin doğru yol üzere olduğunu zannederek günahında ısrarlı olmaya devam eder ve tedricen, adım adım felakete yaklaşır. Sonra hiç ummadığı öyle bir an gelir ki Allah (*celle ve âlâ*) ondan acı bir intikam alır. İşte bu Allah katından gelen “istidrâcın” ta kendisidir.

Fudayl bin İyad (*rahimehullah*) “Biz ona iki göz vermedik mi? Bir dil ve iki dudak vermedik mi?”^[93] ayetini okurken ağlar. Ağlamasının sebebi sorulduğunda; “Hangi gece Allah’ın sana verdiği bu iki gözün şükrünü eda ederek yattın? Hangi gece Allah’ın sana verdiği şu konuştuğun dilin şükrünü eda ederek yattın? ...”^[94]

Dünyada Zahid Ol!

Eninde sonunda başına gelecek ölümü düşün. Akıbetin cennet mi yoksa cehennem mi olacak diye kork ve irkil! Nefsini buna alıştıırırsan dünyada dengeyi sağlar, Rabbinin nimetlerine şükreder, dünyanın süsüne aldanıp etkilenmezsin.

Ahmed bin Hanbel (*rahimehullah*)’a sormuşlar: “Yanında bir milyon dinar bulunduran kişi zahid olur mu?” O da “Evet, olur.” demiş. “Allah sana rahmet etsin, bu nasıl olur?” denince; “Bu mal elinde olup, hevâsına kapılmadan hayır işlerinde kullanıyorsa zahid olur. Eğer bu mal kalbinde ise o mal artık o kişiyi dilediği gibi kullanır.” demiş.

Ey kardeşim! Sana tekâsür sûresi’nin son ayetini hatırlatmak isterim: “Sonra o gün geldiğinde, nimetlerden mutlaka hesaba çekileceksiniz.” Subhanallah!..

Aişe (*radiyallahu anha*) şöyle demiştir: “Bazen üç ay boyunca Allah Rasûlü’nün evinde ateş yanmazdı. Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) açlığını bastırmak için karnına iki tane taş bağlardı.”

Şimdi bir düşün! Tefekkür et. Allah Rasûlü ve sahabesi çok nadir olarak bulunduğu ve çok az olan bu nimetlerden hesaba çekilecekse, nimetler içerisinde yüzen bizler nasıl bir hesaba çekileceğiz acaba?

Ey kardeşim! Bugün birimizi evinden açlık çıkarıyor mu? Hatta bugün evine dönen kim sofrasında birkaç çeşit rızık görmüyor? Bugün bolluk her tarafı

kuşatmış. Sofralarımızdaki artıklar nedeni ile çöp bidonları dolup taşmakta, kediler bu yemeklerle şişmanlamaktalar. Buna karşılık şükreden kullar olmamız gerekmez mi?

Ey kardeşim! Şükür ibadettir ve Allah'ın rızasını kazanmanın yoludur. “Eğer şükrederseniz sizden razı olurum” ^[95] “...Kullarımdan şükredenler çok azdır.” ^[96]

Şükür Peygamberlerin sıfatlarından. “İbrahim, gerçekten Hakk’a yönelen, Allah’a itaat eden bir önder idi. Allah’a ortak koşanlardan değildi. Allah’ın nimetlerine şükrediciydi...” ^[97]

Kıyamet günü insanlar şefaet etmesi için Nuh (aleyhisselam)’ın yanına giderek ricada bulunacaklar ve ona şöyle diyecekler: “Allah, seni kitabında çok şükreden kul olarak anmıştır” ^[98] Kur’an, O’nun bu yönünü şöyle belirlemiştir: “Ey Nuh ile birlikte gemide taşıdığımız kimselerin nesli! Şunu bilin ki Nuh, çok şükreden bir kul idi.” ^[99]

Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) geceleyin kalkar ayakları şişinceye kadar namaz kılardı. Hatta kendisine; ‘Allah senin gelmiş geçmiş bütün günahlarını bağışladığı hâlde niçin bütün bunları yapıyorsun?’ denildiğinde, “Şükreden bir kul olmayayım mı?” ^[100] buyurmuştur.

Yüce Allah’tan bana ve sana verdiği nimetlerine hakkıyla şükretmeyi, O’na itaat etmeyi, ibadet etmeyi ve kendisini sürekli zikretmeyi nasip etmesini diliyorum. Rabbim dünyada ve ahirette İslam üzerine sabit kalmayı nasip etsin. Rabbimiz kendi indinde nimetler ile bizleri nimetlendirsın ve kullarına ve dinine yardımda bulunmayı nasip etsin. Şüphesiz her şeyi veren, El-Vehhab olan O’dur. Rabbim verdiğinde şükreden, imtihan ettiğinde sabreden, günah işlediğinde tevbe eden kullarından eylesin. Âmin.

Ey kardeşim! Hicret tarihte olup bitmiş, ticari ve turistik bir seyahat değildir. Hicret geri dönüşü olmayan bir kaçış değildir. Aksine dönüşü fetih ve felah olan, daha güçlü bir geri dönüş ve hesap sorma için bilinçli bir ayrılıştır.

Hicret; zulmün tahakkümü altında, kâfirlerin her türlü tuzağa başvurarak Müslümanları Allah’a ibadetten alıkoymaya zorladıkları bir zamanda, kölece bir teslimiyetle sızlanıp “hiçleşmek” yerine “varoluş” mücadelesini “Allah kuluna yeterli değil midir?” diyerek salihlerle beraber yaşamaya doğru adımını attığın hayırlı ve bereketli yolun adıdır.

Hicret, zillet içinde yaşanan kirli ve bulanık bir yaşamdan tarafını ayırıştırıp, dik bir duruşla Mekkeleri fethedebilmek, Allah ve Rasûlü’nün tarafında olanlarla beraber, tağutların saraylarını ve tahtlarını sarsmak ve müstekbirlere

hadlerini bildirmek için Medineleri ilim, hikmet, sabır ve akli sevgi, güç ve kuvvetle birleştirdikleri, ilmî, amelî, idarî ve siyasî bir eğitim üssüne dönüştürmenin adıdır.

Hicret; Allah'ı sevmenin ve Rasûlü'ne sadakatin ispatını gösteren büyük bir imtihandır. "Bin canımı vermeye hazırım, yeter ki onun ayağına tek diken batmasın!" "Canım, anam, babam sana feda olsun ya Rasûlullah!" diyenlerin sözlerini sınavan bir ameldir.

Hicret, Allah (*subhanehu ve teâlâ*)'nın gazap ettiği küfürlerin, şirklerin, haramların ve bid'atlerin işlendiği bir mahalleden başka bir mahalleye, bir ilden başka bir ile, bir ülkeden başka bir ülkeye de taşınmaktır. Bunun en büyüğü, küfür diyarından İslam diyarına yapılan hicrettir.

Hicret; Şirkten, tevhide... Cahiliyeden, İslam'a... Zulümden, adalete... Zilletten, izzete... Şüpheden, yakine... Şehvetten, iffete... Tekebbürden, tevazuya... Söylemden, eyleme... Benlikten, birlikteliğe... Muhitten, merkeze atılan adımdır...

İşte Allah (*subhanehu ve teâlâ*)'nın yalnızca Kendi rızası için hicret edenlere va'di olan ayet:

"Kim Allah yolunda hicret ederse, yeryüzünde barınacak birçok yer ve bolluk (imkân) bulur. Kim Allah'a ve Peygamberine hicret etmek amacıyla evinden çıkar da sonra kendisine ölüm yetişirse şüphesiz onun mükâfatı Allah'a düşer. Allah çok bağışlayıcıdır ve çok esirgeyicidir."[\[101\]](#)

Ey kardeşim! İslam düşmanları dahi batıl davaları uğruna gerektiğinde savaşmak için göç etmektedirler. Ancak, *"Kim Allah yolunda hicret ederse"* Evet, yol Allah'ın yoludur. Yolun sınırlarını koyan Allah'tır. Öyle ise sınırın dışına çıkan filanın yolunda olur. Yalnızca "Allah yolunda" olan hicret kabule, bağışlanmaya ve bolluğa vesiledir.

Ey kardeşim! Dikkat et! Allah ve Rasûlü'ne hicret sadece bir çeşittir ki bu da Allah için yapılan hicrettir. Lakin dünya işleri için yapılan hicretlere gelince, bunları sayı ile saymak mümkün değildir. Bol mal elde etmek, zorluklardan kurtulmak, zevk ve şehvetlere ulaşmak, hayatın herhangi bir nimetine kavuşmak vb. için hicret etmek Allah ve Rasûlü'ne değil, hicret ettiğinedir.

Allah Rasûlü (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurdular:

"Ameller niyetlere göredir. Ve her kişiye niyet ettiği vardır. Kimin hicreti Allah ve Rasûlü'ne ise, onun hicreti Allah ve Rasûlü'nedir. Kimin hicreti de bir

dünyalık veya evleneceği bir kadın içinse, onun hicreti hicret ettiğinedir.”[102]

Rabbim niyetlerimizi halis kılsın ve niyetlerini yenileyenlerden eylesin. Âmin.

“Kim Allah yolunda hicret ederse, yeryüzünde barınacak birçok yer ve bolluk (imkân) bulur...”

Allah yolunda hicret edersen, Allah'ın toprağında genişlik bulup, Allah'ın dinini ikame etme imkânı bulacaksın. Gittiğin her yerde yaşatanın ve rızık verenin Allah olduğunu göreceksin. Rasûlullah (*sallallahu aleyhi ve sellem*) ve sahabesi, hicret ettikleri yerlerde ve özellikle Medine'de ikram ve izzetle karşılandılar. Pazarın söz sahibi oldular. Şam'ın, İran'ın, Yemen'in anahtarları, San'anın kapıları, Kayser ve Kisra'nın hazineleri onlara verildi. İşte bütün bunlar, Yüce Rabbimizin her hicret erine vermeyi va'd ettiği müjdenin apaçık birer kanıtı değil midir?

Ey kardeşim! Sebepler âleminde yaşıyoruz. Düz mantık hicretin zorluğunu söylüyor. Ancak hicret, imkânların genişlemesine, umulmayan bolluk ve zenginliğe vesiledir. Bundan Rabbini tanıdığın oranda istifade eder ve gayba iman o derecede artar. Yakinen tasdik edip, Allah bana rızıkımı gönderecek, sıkıntılarımı giderecek diye zannın oranında istifade edeceksin. Ancak hicretin dünyalıklara ise bu ayetten istifade edemez ve karşılaştığın her sorun büyük bir sıkıntıya dönüşebilir.

Hicrete attığın ilk adımdan itibaren Rabbimizden ikinci bir güvence ve karlı bir alışveriş... *“... Kim Allah’a ve Peygamberine hicret etmek amacıyla evinden çıkar da sonra kendisine ölüm yetişirse şüphesiz onun mükâfatı Allah’a düşer.”*

Ey kardeşim! Ecelin öne alınması ya da geciktirilmesi mümkün değildir. Eğer hicret yolculuğu esnasında ölüme yakalanmaktan endişe içerisinde isen; *“...şüphesiz onun mükâfatı Allah’a düşer.”* Artık Allah'ın güvencesinden sonra başka güvence aranır mı?

Ey genç kardeşim! Gençliğinin en güzel yıllarını küfür diyarında ikamet ederek mi geçireceksin? Yoksa ömrünü nerede harcadığından, gençlik yıllarındaki güç ve kuvvetini nerede kaybettiğinden kıyamet günü sorguya çekilmeyeceğini mi zannediyorsun?

Ey kardeşim! Rızkın daralıp geçim sıkıntın mı başladı? Ölümden korkmaya ve dünyalıklara bağlılığın mı arttı? Haramlar seni Rabbinden uzaklaştırdı mı? Tâğutlar ve yandaşları senin üzerinde planlar mı yapıyor? Dinini izhar

edemiyor musun? Öyleyse hicret zamanı gelmiştir. Kendini Allah'a satarak hicret et ki sıkıntı geldiğinde Rabbine teslim olup O beni zayi etmez diyebilesin. Korkma istikbalinden. Hicret yurdunda Allah sana yardım edip korkularından emin olacağın yerler verecektir.

Ey Bacım! Sen ki iman, hicret ve cihadı yeşertip İslam'ı yeryüzüne hâkim kılabacak yiğitleri doğurmaya adaysın. Yoksa eşini desteklemek yerine onu Allah ve Rasûlü'nün emrettiği hicret ve cihaddan alı mı koyacaksın? Buna içinde bulunduğun rahat hayat ve ölüm korkusu mu engel oluyor? Şeytan eşine birçok vesvese verirken sen de ona yardımcı mı olacaksın?

Ey bacım ve kardeşim! Bu ayetin iniş sebebine bak ve iyi düşün! *"Ey iman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olanlarda vardır. Onlardan sakının..."* [\[103\]](#) Kocanı Allah'ın yolunda hicretten alıkoyarsan düşman olarak ilan edilebilirsin. Eşini ve çocuklarını ölçsüz seversen zarara uğrayabilirsin. Sadece uzakta olan düşman zarar vermez; yakınında bulunan dost, hısım, akraba da zarar verebilir.

"Ey iman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız sizi Allah'ı anmaktan alıkoymasın. Kim bunu yaparsa işte onlar ziyana uğrayanlardır." [\[104\]](#)

Ey kardeşim! Unutma ki, hicret etmeye karar verdiğinde şeytan vesvese vermeye başlar. Çünkü bir şey çok değerli olduğunda şeytan daima büyük şüpheler var eder.

"İnsanoğlunun her hayırlı teşebbüsünde yoluna şeytan çıkar, değişik oyunlarla ona engel olmaya çalışır." buyuran Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) devamla, *"Şeytan, Âdemoğlu için İslam yolunda oturur ve: "Babalarının dinini terk mi edeceksin?" der! O da şeytana isyan edip Müslüman olur. Sonra hicret yolu üzerine oturur ve "Yerini yurdunu terk edersen garip kalırsın."* der. Mü'min yine onu dinlemez ve hicret eder. Sonra cihad yolu üzerinde durur, o muhacir mü'mine *"Savaşa gidersen öldürülürsün, malını taksim, karını nikah ederler."* der... Kim şeytanın vesveselerine rağmen yolundan vazgeçmeden devam eder de giderse, bu kişi şayet öldürülürse, boğulursa, bineğinden düşerek kazaen ölürse, Allah Teâlâ'nın üzerine haktır ki onu Cennet'e koysun." [\[105\]](#)

Ey ilim talebesi kardeşim! Yıllarca okuduğun ilim sana neyi emrediyor? Allah'tan daha çok korkmaya aday değil misin? Yoksa ölüm korkusu ve dünya sevgisi mi ağır basıyor? Ya da hicrete ve cihada yardım etmene cemaat kaygılarının mı engel olacak? Hicret et ki Allah ilmine dirayet, basiret ve feraset verip fehmini artırsın.

Ey yaşlılar! Artık dünya metalarından faydalanmanız yetmedi mi? Yaşınızın ileri olmasından ve her an ölümün geleceğinden korkmuyor musunuz? Canınızı hicret ve cihad beldelerinde vermek, sözlerinizle onları motive etmek ve sonunda şehid olmak; yataklarınızda ölmekten çok daha sevimli değil mi? Yoksa sizler cennette Peygamberler, sıddıklar ve şehidlerle beraber olmak istemiyor musunuz?

Ve ey doktorlar, mühendisler! Sizlere mücahidlerin ihtiyacı varsa, Allah'ın rızasını kazanmak için hicret etmeye, cihada destek olmaya engel olan mevkiniz mi? Yoksa Allah'ın size daha üstün mevkiler vermesini istemiyor musunuz?

Ey kardeşim bu ayeti iyice tefekkür et! *“De ki: Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım akrabanız, kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz ticaret, hoşlandığınız meskenler size Allah'tan, Rasûlünden ve Allah yolunda cihad etmekten daha sevgili ise, artık Allah emrini getirinceye kadar bekleyin. Allah fasıklar topluluğunu hidayete erdirmez.”*[\[106\]](#)

Ey kardeşim! Hicret gerçek mü'minliğe, mağfirete ve cennete vesiledir

“İman edip hicret edenler, mallarıyla ve canlarıyla Allah yolunda cihad edenler var ya, işte onlar Allah indinde daha yüksek derecelere sahiptirler ve işte onlardır umduklarına nail olanlar!”[\[107\]](#)

“Onlar ki, hicret ettiler, yurtlarından çıkarıldılar, benim yolumda eziyete uğradılar, çarpıştılar ve öldürüldüler; andolsun, ben de onların kötülüklerini örteceğim ve onları altlarından ırmaklar akan cennetlere koyacağım. Bu mükafat, Allah tarafındandır. Mükafatın en güzeli Allah katındadır.”[\[108\]](#)

Bu ayetler, inançları uğrunda hiçbir fedakârlıktan kaçınmayarak hicret ve cihad eden kimselerin imanlarındaki derinliği gösteriyor. Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) *“Hicret, önce işlenen günahları silip yok eder.”*[\[109\]](#) müjdesiyle ayetteki mağfireti teyit etmiştir.

Ey kardeşim! Hicret, seni yenileyebilir ve geçmişini temizleyebilir. Çevren, seni çocukluğunda veya geçmişinde yaptığın hatalarla değerlendirip, seni temize çıkarıp kabullenmeleri zordur. Ancak hicret ettiğin yerde, mazinle yâd edilmeyip anlatacağın hakikatlerin kabulü daha kolay olabilir.

Firavun Musa (aleyhisselam)'a: *“Biz seni çocukken himayemize alıp büyütmedik mi? Hayatının birçok yıllarını aramızda geçirmedin mi?”*[\[110\]](#) diyebilmiştir.

Sahabelerin içinde köleler olmasına rağmen Medine'de birer muallim olarak kabul edildiler. Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) imamlık gibi İslam'da son derece önemli olan bir vazifeyi yapanların seçiminde muhacir olmayı ölçü alması da oldukça önemlidir.

Ey kardeşim! Ümmetin en hayırlıları ve samimleri hicret topraklarında toparlanırken, Allah'ın geniş arzını kendine daraltma. Hedeflerini küçültüp görevlerini erteleme. Mülke, makama, mekâna ve metaya takılı kalıp böyle bir yaşama bağışlık kazanma. Cahiliyeye eklenerek eğilip güdülmekten, alışıp, alıştırmaktan ve evcilleşip rahata yenik düşerek hicret diye bir derdinin kalmamasından kork.

Ey kardeşim! Sahabeler, Mekke ve Medine'den ibadet maksatlı ziyaret edilebilecek üç mescidden ikisi olmasına rağmen bu mukaddes topraklardan ayrılıp çok daha önemli olan hicret ve cihad amellerini daimen sürdürmüşlerdir. Yaklaşık yüz bin sahabe memleketlerini, hakkı insanlara ulaştırmak ve cihad için dünyanın dört bir yanına hicret etmişlerdir.

Seyahat imkânlarının kolay olmadığı bir devirde, İbrahim (aleyhisselam)'ın hayatında, Harran, Ürdün, Mısır, Filistin gibi bölgelere hicreti vardır. O, bu ülkelere geçimini sağlamak, yaşadığı yerdeki zulümden kaçmak için değil; Rabbinin, emrettiği dini anlatmak için gitmiştir. *“Doğrusu ben Rabbin'e (emrettiği yere) hicret ediyorum. Şüphesiz O, mutlak güç ve hikmet sahibidir...”* [\[111\]](#)

Ey kardeşim! Hicret, başlangıçta zor olup yerinden ve sevdiklerinden ayrıldığında mahzun olursun. Ancak neticesi tatlı olup bu yolda çekilen her hüznün, gelecekteki hüznlerine karşı âdeti bir kale durumuna gelir.

Ey kardeşim! Tarihte bilinen yirmi yedi büyük medeniyet, bir göçten sonra kurulmuştur. Mekke'den Medine'ye hicrette, İslam Devleti'nin temellerinin atılması için yapılan büyük hareketin ilk adımıydı. Şimdi de, İslam devletinin temelleri hicret ve akabindeki cihad ile atılacaktır İnşâAllah.

Ey kardeşim! Hicret etmeye karar verdiğinde dua, zikir, tevekkül ve imanında artış hissedersin. Böyle olmakla birlikte mükâfatı çok büyük olan hicretin önünde engeller vardır. Zira mükâfat, çekilen meşakkatle orantılı olur. Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e: *“Birisi hangi hicret daha faziletli diye sordu. Hicret, yerleşik hayat yaşayan şehirlinin hicreti ve göçebenin hicreti olmak üzere iki çeşittir. Göçebe, bir yere çağrıldığında icabet eder, kendisine bir şey emredildiğinde itaat eder. Yerleşik hayat yaşayan kimsenin ise, imtihanı daha çetin ve mükâfatı daha büyüktür.”* [\[112\]](#)

Hicret yolunda sahip olduğun mal, mülk ciddi bir engeldir. Hicret edilen değerkere tam bir inanç ve güven olmazsa, sahip olunanları bırakmak çok zordur. Bundan dolayı, yerleşik hayatı olan ve yaşadığı yerde sıkıntı ve derdi olmayan kişinin hicreti zordur fakat buna mukabil mükâfatı da büyüktür.

Ey kardeşim! Sevdiklerini ve malını neden bıraktın ki? Yalnızca Allah rızası için muhacir olmadın mı? Asıl muhacir, Allah'ın yasak ettiklerini terk edip helallerine yönelerek kendini ve elinde olanları Allah'ın dini için feda eden değil midir? Öyleyse sabret ve sabırda sebat et. Ki ahirette perdeler kalktığında, mükâfatları gördüğünde hicret amelinin kıymetini anlayabilesin. Rabbim sana ve bana kolaylaştırsın. Âmin

Ey kardeşim! Hicret sonrası gittiğin yerde imkân ve şartlar çok zor olabilir. Ancak hicretin büyük mükâfatını düşünüp, bunlara katlanıp çözüm yolları aramalısın. Unutma ki sen yalnızca Allah için hicret ettin ve bütün işlerini Allah'a havale ettin. Eğer öyle ise şartlar ne olursa olsun kabul edip Allah'a en iyi ameli sunmalısın. Efendimiz Medine'ye geldiğinde muhacirler buranın havasına alışamayıp ciddi rahatsızlık geçirenler olmuştu. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) *"Allah'ım! Bize, en az Mekke'yi sevdirdiğin kadar hatta daha fazlasıyla Medine'yi de sevdirdi. Bu beldeyi sıhhat yurdu, ölçü ve tartılarına bereket ihsan eyle."*^[113] diye dua etmişti. Bu dua kabul edilmiş, rahatsızlıklar iyileştiği gibi Medine kıyamete kadar Müslümanlar tarafından sevilen bir şehir olmuştur.

Allah'a Hamd ve Rasûlü Muhammed'e salât ve selam olsun.

[1] Tirmizi, İbn Hibban.

[2] Buhârî - Müslim

[3] Taha, 124.

[4] Ebu Davud.

[5] Fecr 15-16.

[6] Ra'd 8.

[7] Tirmizi.

[8] Beyhaki.

[9] M. Sağır - C. Sağır.

[10] Hud 6

[11] Şura 27.

[12] Zuhuf 32.

[13] Nahl 18.

[14] Meryem 25.

[15] Buhari

[16] Tirmizi

[17] Talak 2

[18] İbn Mace

[19] Ankebût 17

[20] İbrahim 7-8

[21] Ahmed İbn-i Hanbel, Taberani, Beyhaki.

[22] En'âm 44.

[23] En'âm 44.

[24] Tevbe 85.

[25] Âli İmrân 26.

[26] Hadid Sûresi 20

[27] Zariyat Sûresi 56-58

[28] Bakara Sûresi 268

[29] Rad Sûresi 26

[30] Bakara Sûresi 212

[31] Bakara Sûresi 155

[32] Talak Sûresi 2-3

[33] İbn Kesir Tefsiri

[34] A'raf Sûresi 96

[35] Nahl Sûresi 128

[36] Talak Sûresi 4

[37] Tâ-Hâ Sûresi 81

[38] Tabakatu'l-Hanabile

[39] İhya-u Ulûmiddin

[40] Nuh Sûresi 10-12

[41] Tefsir-i İbn Kesir

[42] Hud Sûresi 52

[43] Ahmed b. Hanbel, Ebu Davud, Nesei, İbn Mace, Hakim

[44] Tahrim Sûresi 8

[45] Nisa Sûresi 27

[46] Buhari

[47] Bakara Sûresi 286

[48] Talak Sûresi 3

[49] Mişkatulmesabih şerhi

[50] Yunus Sûresi 84

[51] Necm Sûresi 39

[52] Meryem Sûresi 25.

[53] Tirmizi

[54] Tirmizi, **İbn Mace, Ahmed**

[55] Fethu'l Bâri

[56] Talak Sûresi 2-3

[57] Tâ-Hâ Sûresi 132

[58] Mearic Sûresi 19-21

[59] İsra Sûresi 100

[60] Buhari, Müslim

[61] Müslim, Tirmizi

[62] Bakara Sûresi 261

[63] Bakara Sûresi 267-268

[64] Fecr Sûresi 20

[65] Buhari, Müslim

[66] Bakara Sûresi 195

[67] Teğâbun Sûresi 15-16

[68] Bakara Sûresi 274

[69] İbnu'l-Mübarek

[70] İbnu'l Mübarek, Zühd

[71] Sebe Sûresi 39

[72] Hadid Sûresi 10

[73] Buhari, Müslim

[74] Tirmizi

[75] Haşr Sûresi 9

[76] Bakara Sûresi 273

[77] Buhari

[78] Ahmed b. Hanbel, Ebu Davud, Tirmizi

[79] Rum Sûresi 38

[80] İsra Sûresi 29-30

[81] Buhari

[82] Müsned-i Ahmed

[83] Münafikun Sûresi 10

[84] Medaricu's-Salikin

[85] İbrahim Sûresi 7

[86] Ayrıca bkz: İbrahim Sûresi 5, Şûra Sûresi 3, Sebe Sûresi 19, Lokman Sûresi 31

[87] Uddetu's-Sâbirîn ve Zehîratu's-Şâkirîn

[88] Ahmed

[89] Fâtır Sûresi 3

[90] Tirmizi, İbn-i Mace

[91] Müslim

[92] Buhari

[93] Beled Sûresi 8, 9

[94] Camiu'l-Ulûmi ve'l-Hikem

[95] Zümer Sûresi 7

[96] Sebe Sûresi 13

[97] Nahl Sûresi 121-123

[98] Buhari, Kitabu'l-Enbiya, 3092; Müslim, Kitabu'l-İman, 287

[99] İsra Sûresi 3

[100] Buhari, Cuma, 1062; Müslim, Kıyametin, Cennetin ve Cehennemin Sıfatları, 5044

[101] Nisa Sûresi, 100.

[102] Buhari, Müslim

[103] Teğâbün Sûresi 14.

[104] Münâfikûn Sûresi 9.

[105] Nesai, Tirmizi, Ahmed b. Hanbel.

[106] Tevbe Sûresi 24.

[107] Tevbe Sûresi 20-22

[108] Âl-i İmrân 195

[109] Ahmed b. Hanbel

[110] Şuarâ Sûresi 18

[111] Ankebut Sûresi 26

[112] Nesei, Beyhâki, Hâkim

[113] Buharî, Müslim